

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΙΚΡΟΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ 1932

**Μυκητικές λοιμώξεις και
COVID-19 εποχή:
από το εργαστήριο
στην κλινική απόφαση**

ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ

Μουκορμύκωση - CAM

ANNA ΣΚΙΑΔΑ

Α΄ ΠΑΘΟΛΟΓΙΚΗ ΚΛΙΝΙΚΗ, ΠΓΝΑ ΛΑΪΚΟ
ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ

Μουκορμύκωση

➤ Αποτελεί ομάδα λοιμώξεων που οφείλονται στους μύκητες της τάξης Mucorales

➤ Πιο συχνά γένη:

❖ *Rhizopus*

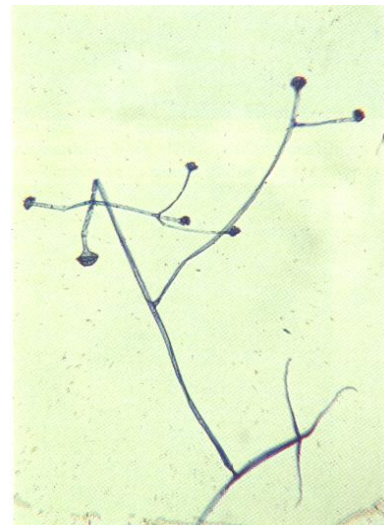
❖ *Lichtheimia*

❖ *Mucor*

❖ *Rhizomucor*

❖ *Cunninghamella*

❖ *Apophysomyces*

Mucorales

- Ανευρίσκονται στο έδαφος, καθώς και σε οργανική ύλη που σήπεται (φρούτα, ψωμί).
- Χαρακτηρίζονται από ταχεία ανάπτυξη και ανοχή στη θερμότητα.

Υποκείμενα νοσήματα – Παράγοντες κινδύνου

- Σακχαρώδης διαβήτης
- Αιματολογικές κακοήθειες (ουδετεροπενία)
- Άλλες κακοήθειες
- Μεταμόσχευση
- Κορτικοστεροειδή
- Υπερφόρτωση με σίδηρο
- Εγκαύματα, τραύμα
- Χρήση ενδοφλεβίων ναρκωτικών

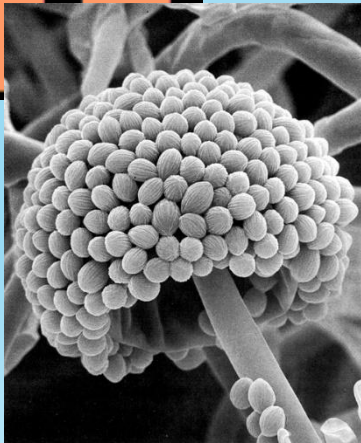
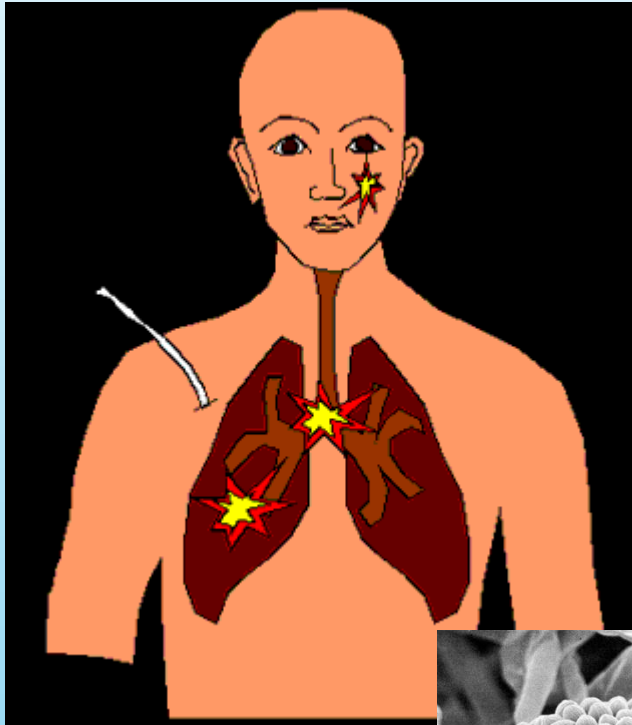
Υποκείμενα νοσήματα – Παράγοντες κινδύνου

- Ανοσοεπαρκή άτομα μπορεί να εμφανίσουν μουκορμύκωση μαλακών ιστών λόγω τραυματισμού
- Σπανίως εμφανίζονται μουκορμυκώσεις σε άτομα χωρίς υποκείμενα νοσήματα

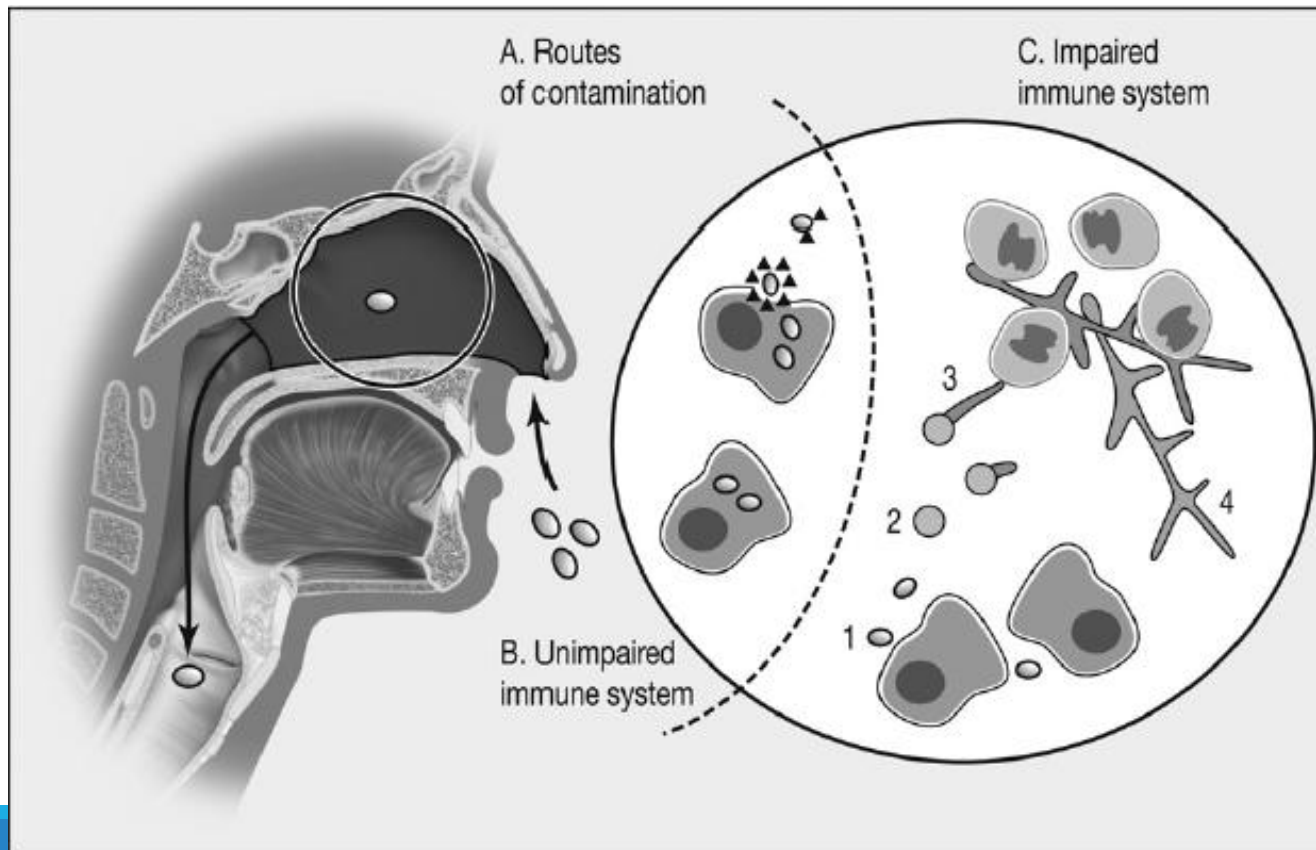
Παθογένεια: Πύλη εισόδου

1. Εισπνοή
2. Απ'ευθείας ενοφθαλμισμός (τραύμα)
3. Κατάποση

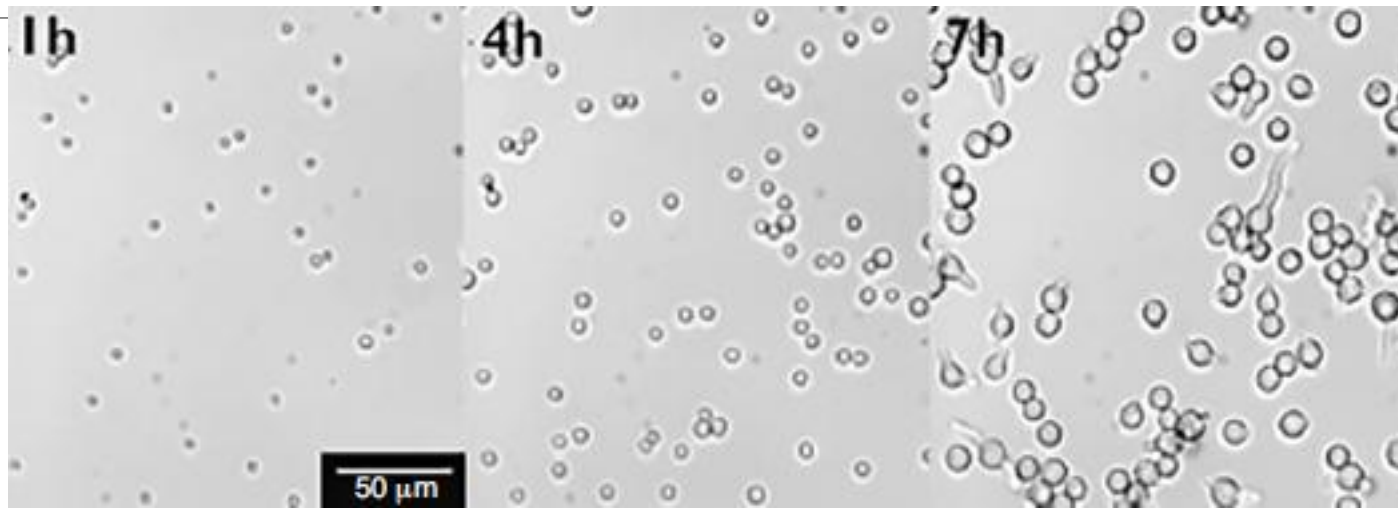

- Τα σπόρια εισέρχονται δια εισπνοής, απευθείας ενοφθαλμισμού ή κατάποσης
- Σε υγιή ξενιστή, τα μακροφάγα τα προσλαμβάνουν τα σπόρια και εμποδίζουν την βλάστησή τους (germination)
- Σε ανοσοανεπάρκεια ή διαβήτη, τα σπόρια βλαστάνουν.

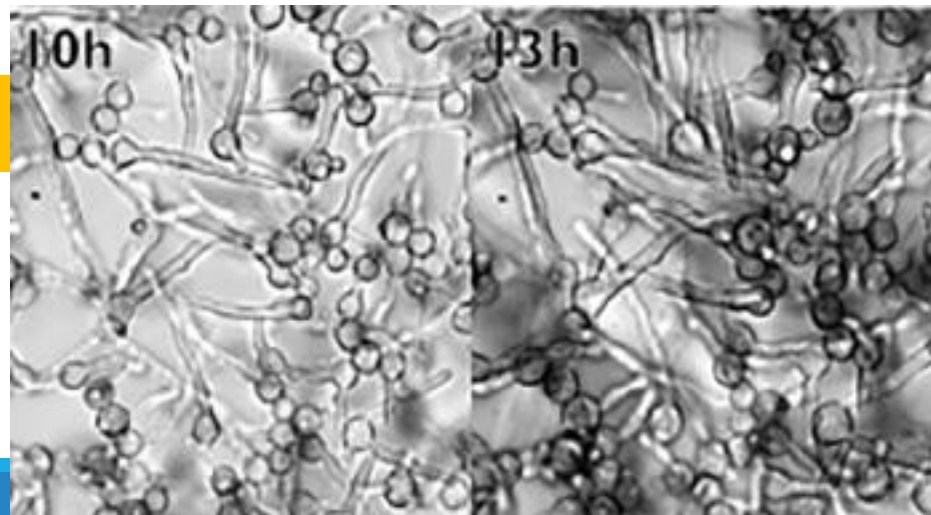

Spore germination and filamentous growth of *Rhizopus microsporus*.

Ibrahim et al. Current Opinion in Microbiology 2017

10 ώρες

13 ώρες

Παθογένεση

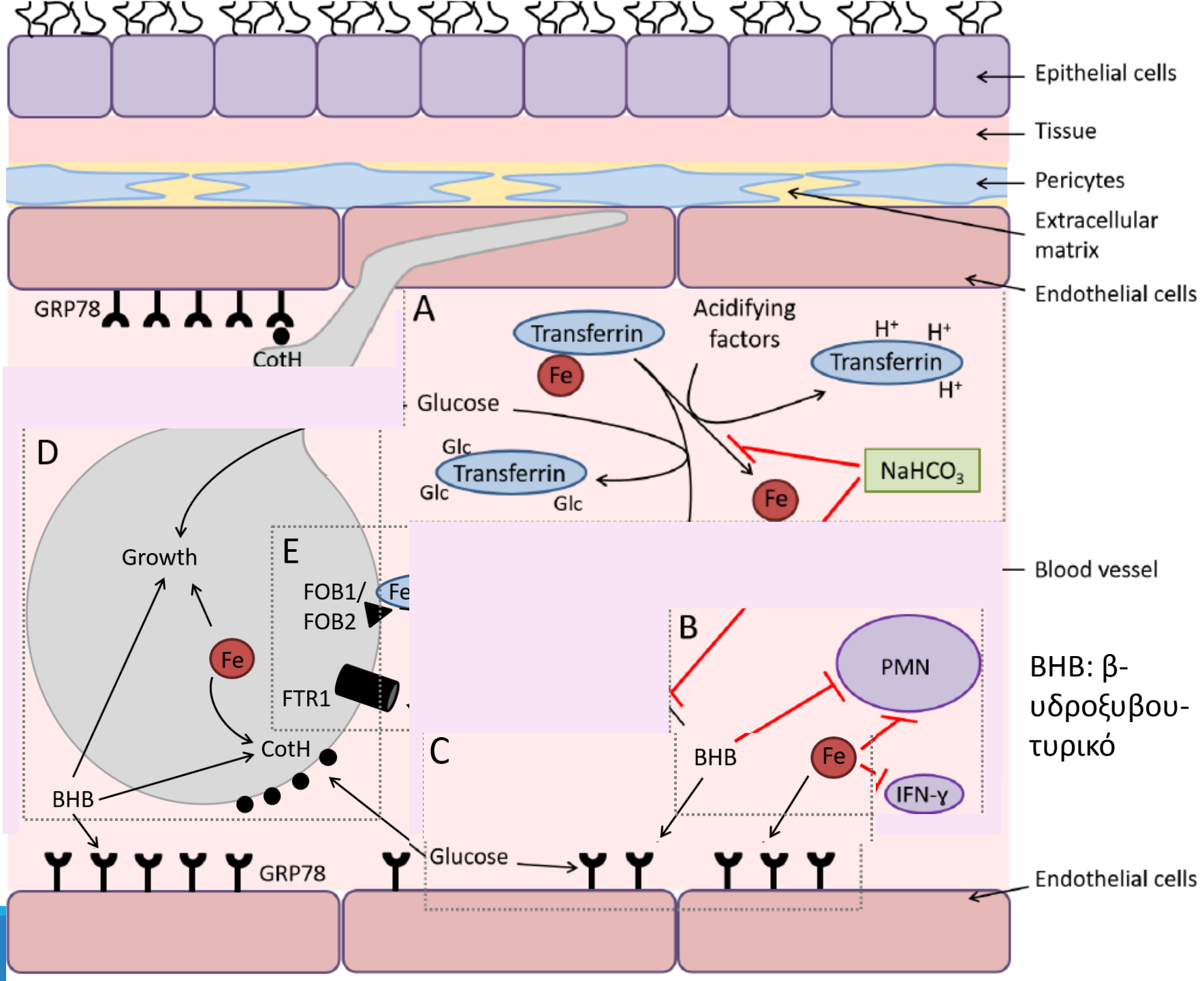

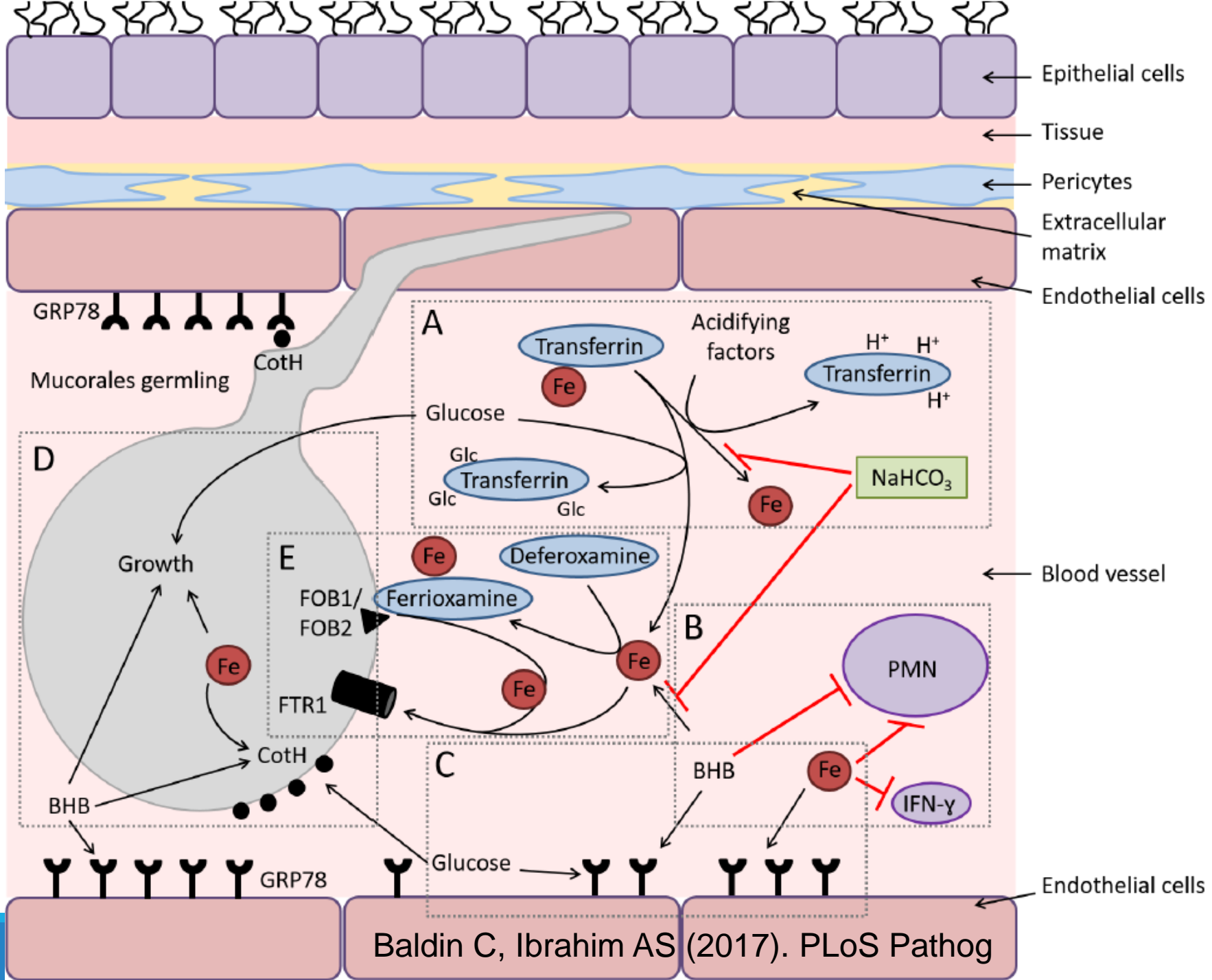
- Οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των μυκήτων και των ενδοθηλιακών κυττάρων των αγγείων αποτελούν το πρώτο σημαντικό βήμα στην παθογένεση της μουκορμύκωσης
- Τρεις σημαντικοί παράγοντες:
  - ❖ Υπεργλυκαιμία
  - ❖ Σίδηρος
  - ❖ Κετονικά σώματα (πχ β-υδροξυβουτυρικό)

Παθογένεση

- Ο *Rhizopus* συνδέεται με ειδικούς υποδοχείς του ξενιστή: **Glucose-regulator protein 78 (GRP78)**
- Η GRP78 αυξάνεται όταν υπάρχουν συνθήκες στρες.
- Το ligand του μύκητα που συνδέει την GRP78 με το ενδοθήλιο ανήκει στην οικογένεια πρωτεϊνών **spore coating (CotH)**

Παθογένεση

- Οι υφές των μουκορμυκήτων διηθούν το έσω ελαστικό πέταλο των αγγείων, προκαλώντας έμφρακτα και ιστική νέκρωση.
- Η λοίμωξη είναι χαρακτηριστικά οξεία και ταχέως εξελισσόμενη.

Κλινική εικόνα

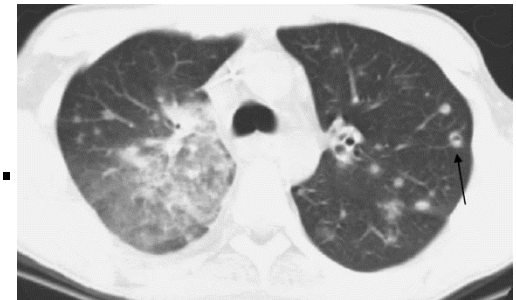
Συνηθέστερες μορφές

- ✓ Ρινεγκεφαλική
- ✓ Πνευμονική
- ✓ Μαλακών ιστών
- ✓ Διάχυτη

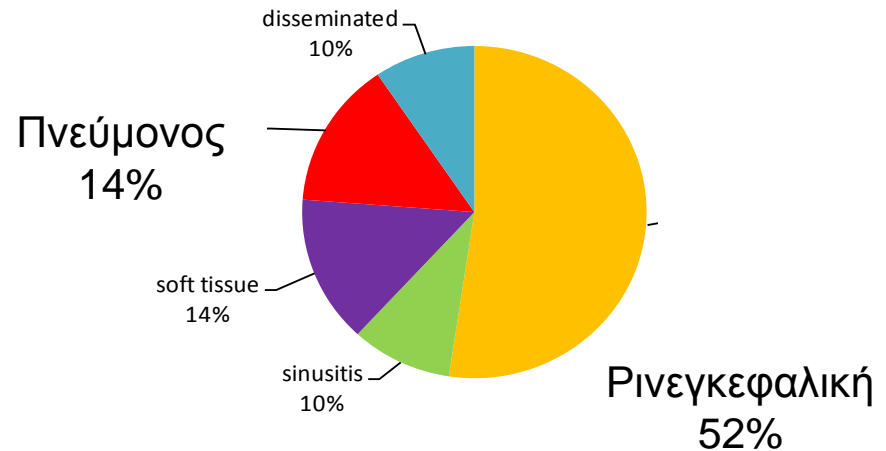
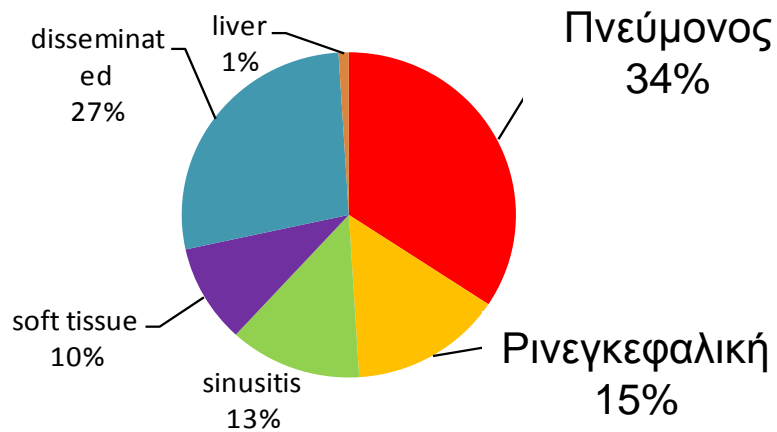

Λιγότερο συχνά

- ✓ Γαστρεντερικού
- ✓ Οστών, καρδιάς, μεσοθωρακίου κα.

Εστίες λοίμωξης σε σχέση με το υποκείμενο νόσημα: Ευρωπαϊκή μελέτη σε 230 ασθενείς

Αιματολογικές κακοήθειες

$p < 0.001$

Σ. Διαβήτης

A Skiada et al. Clin Microbiol Infect. 2011;17(12):1859-67.

Ρινεγκεφαλική

- Είναι η συνηθέστερη μορφή και κλασσικά προσβάλλει διαβητικούς με κετοξέωση
- Συνήθως εμφανίζεται με άλγος στον οφθαλμό, στη παρειά ή στο πρόσωπο γενικότερα. Στη συνέχεια προστίθεται πρόπτωση του οφθαλμού και συμπτώματα από τις γύρω δομές (μυς, νεύρα και αγγεία)
- Συχνές επιπλοκές είναι η θρόμβωση του σηραγγώδους κόλπου και της έσω καρωτίδας, και στη συνέχεια επέκταση στον εγκέφαλο.
- **Θνησιμότητα 40%-50%**

Ρινεγκεφαλική μουκορρύκωση

- Η **ωχρότητα** του βλεννογόνου αποτελεί την πρώτη εκδήλωση διήθησης των αγγείων από μύκητες
- Αργότερα εμφανίζεται η χαρακτηριστική **νεκρωτική εσχάρα**

*Gillespie MB, O'Malley BW.
Otolaryngol Clin North Am 2000;33:323-34.*

Ρινίτις – παραρρινοκολπίτις

Συμμετοχή υπερώας

Συμμετοχή οφθαλμού

Επέκταση στον εγκέφαλο

22-MAY-1936
15:24
12-SEP-1996
483
STUDY 2

MF 1.25

MAGNETOM VISION
H-SP-CR VB25A
+ : F A L

R

tse2-5 180
*R
1 SAT
TR 2550.0
TE 16.0/1
TA 05:02
AC 2

SP 9.4
SL 5.0
FoV 188*250
290 *512os
Tra

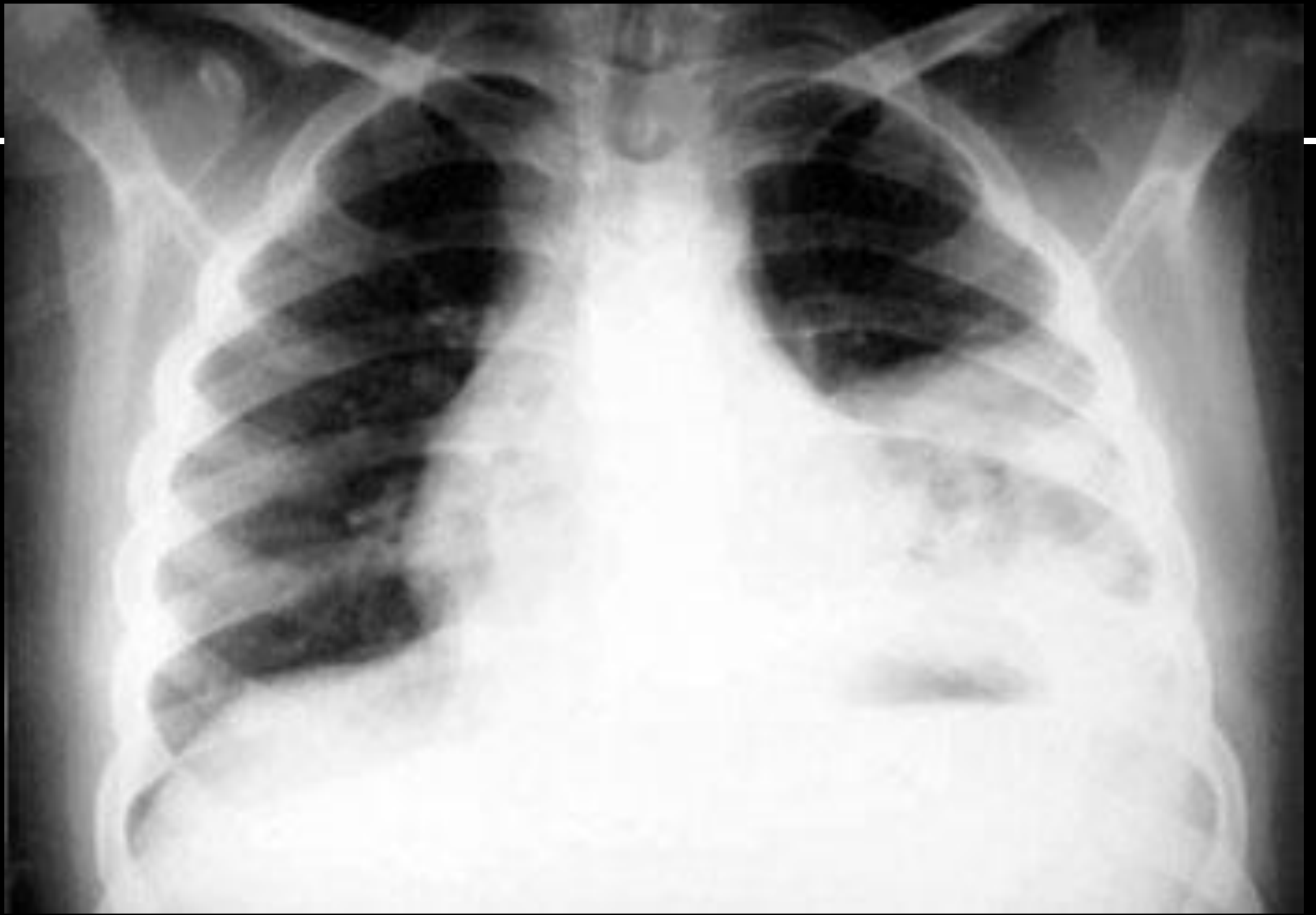
W 986
C 1040

Πνευμονική Μουκορμύκωση

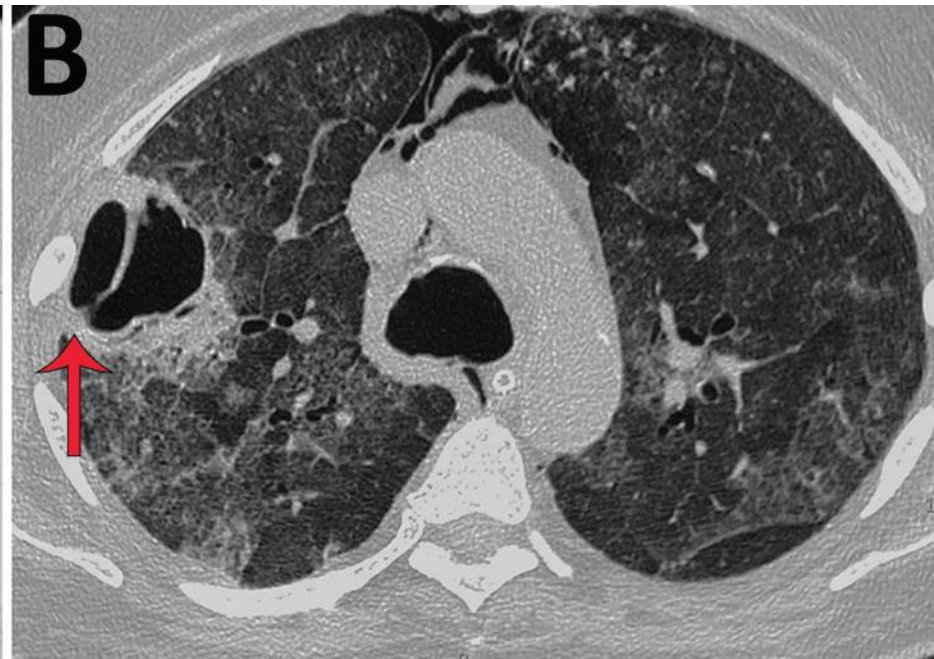
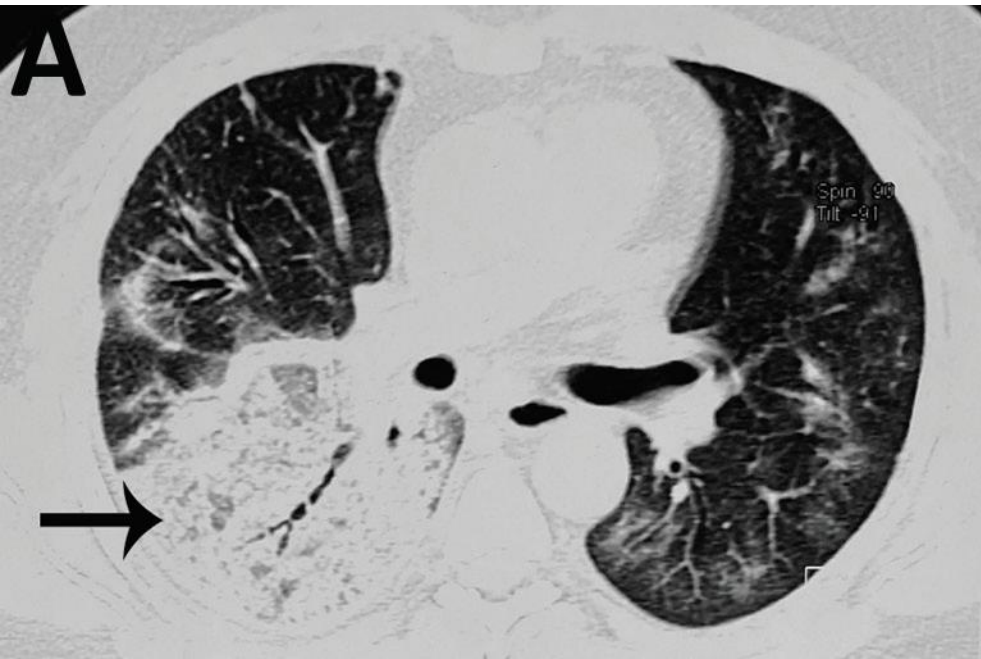
- Συνηθέστερα σε ουδετεροπενικούς
- Εμφανίζεται με μη ειδικά σημεία και συμπτώματα: πυρετό, βήχα και δύσπνοια. Μπορεί να εμφανισθεί αιμόπτυση εαν συμβεί διήθηση αγγείου
- **Ακτινολογική εικόνα:** τμηματική πύκνωση, που επεκτείνεται κατά συνέχεια ιστού. Ενίοτε σχηματίζονται κοιλότητες.
- **Θνησιμότητα:** 80%

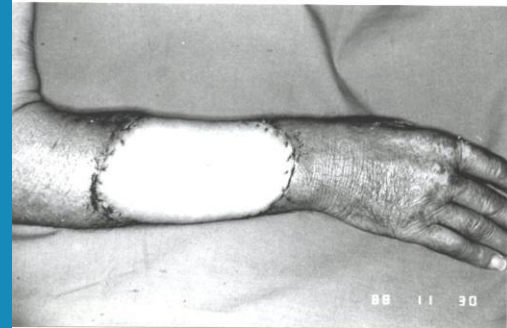
Πνευμονική μουκορμύκωση

Μουκορμύκωση μαλακών μορίων

Μουκορμύκωση μαλακών μορίων

- Έχει αναφερθεί με μικροτραυματισμούς, βελόνες, επιδέσμους, εγκαύματα, ακόμα και με τατουάζ.
- Οι νεκρωτικές βλάβες προοδευτικά εξαπλώνονται από την επιδερμίδα στο υποδόριο και στη συνέχεια στους μύς και στους υποκείμενους ιστούς

Μουκορμύκωση

- Επιπολής ή εν τω βάθει
- Μπορεί να είναι φουσαλίδες, φλύκταινες, οζίδια, νεκρωτικές εξελκώσεις, γαγγραινώδες έκθυμα ή νεκρωτική κυτταρίτιδα.

Multifocal cutaneous mucormycosis complicating polymicrobial wound infections in a tsunami survivor from Sri Lanka

Lancet 2005; 365: 876-78
Published online

David Andresen*, Annabelle Donaldson*, Lennart Choo, Adrian Knox, Michael Klaassen, Caesar Ursic, Leon Vonhethoff, Steven Krilis, Pamela Konecny

Apophysomyces elegans

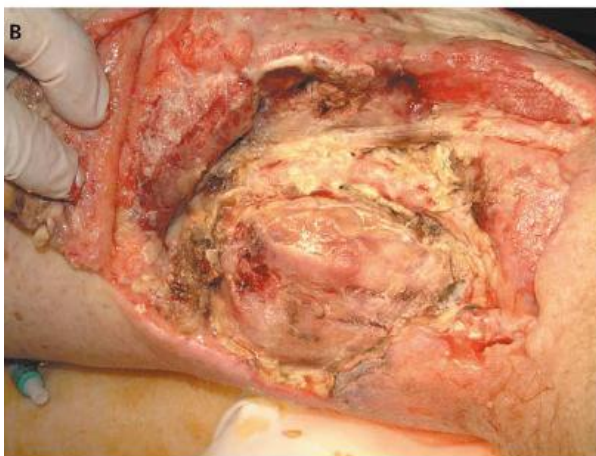

Figure 1: New right shoulder skin lesion on day 5 of admission before debridement (A), and previously debrided right thigh lesion at day 5 of admission before subsequent debridement (B)

(A) Lesion arose from previously uninfected abrasion. (B) Right popliteal fossa

Διάχυτη μουκορμύκωση

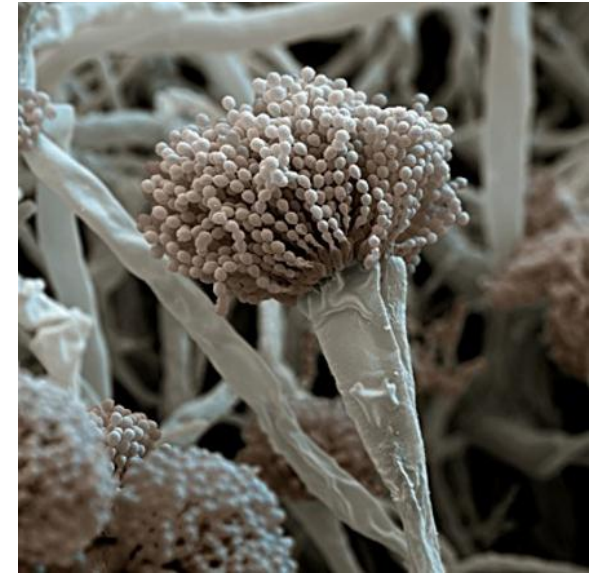
- Μπορεί να προσβάλει οποιοδήποτε όργανο
- Η αρχική βλάβη συνήθως είναι ο πνεύμονας, τα ιγμόρια ή το δέρμα.
- Συχνότερη σε όσους λαμβάνουν δεσφερριοξαμίνη, σε χρήστες ενδοφλεβίων ναρκωτικών και σε ασθενείς με αιματολογικές κακοήθειες.

Κλινική διάγνωση: ΔΥΣΚΟΛΗ!

- Μη ειδικά συμπτώματα!

Διηθητική ασπεργίλλωση

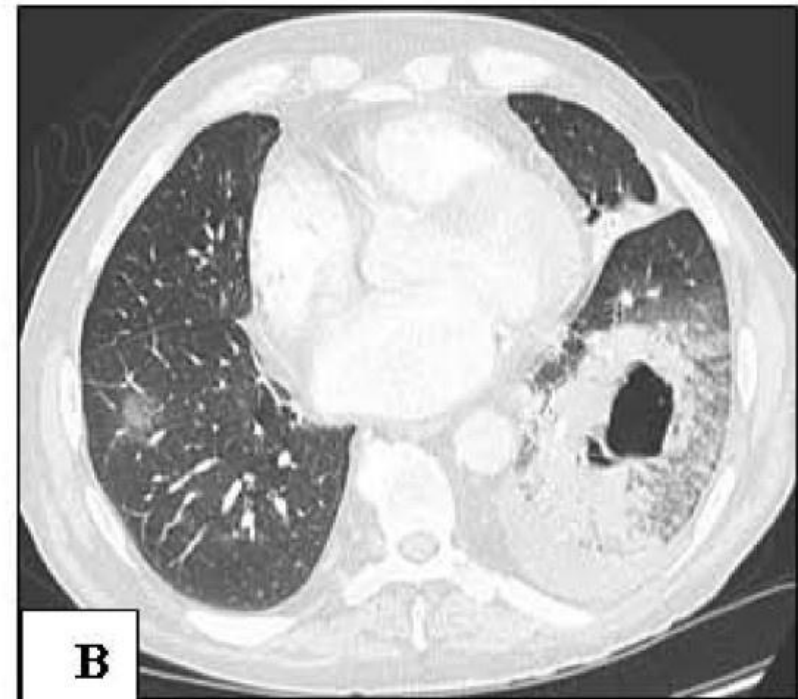
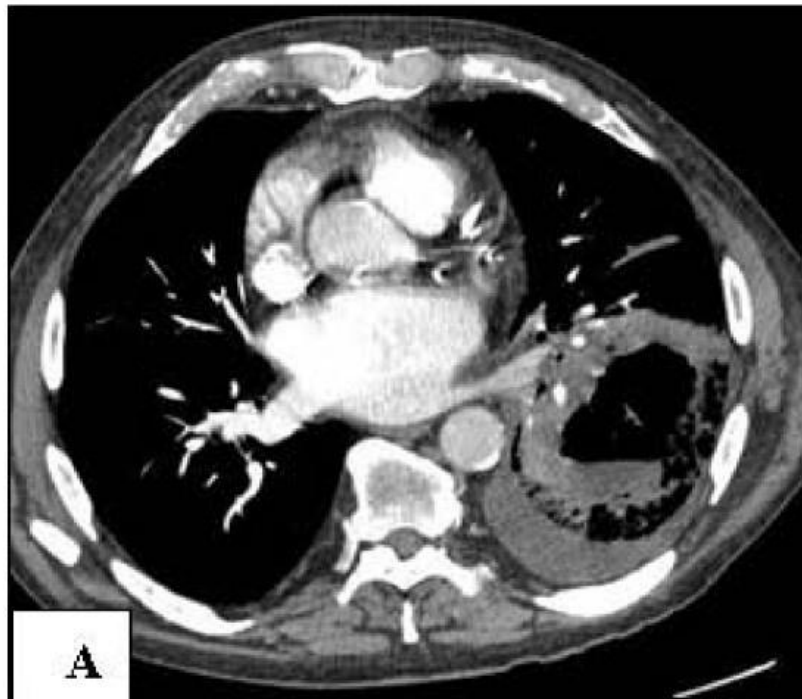
Φουζαρίωση πνεύμονα

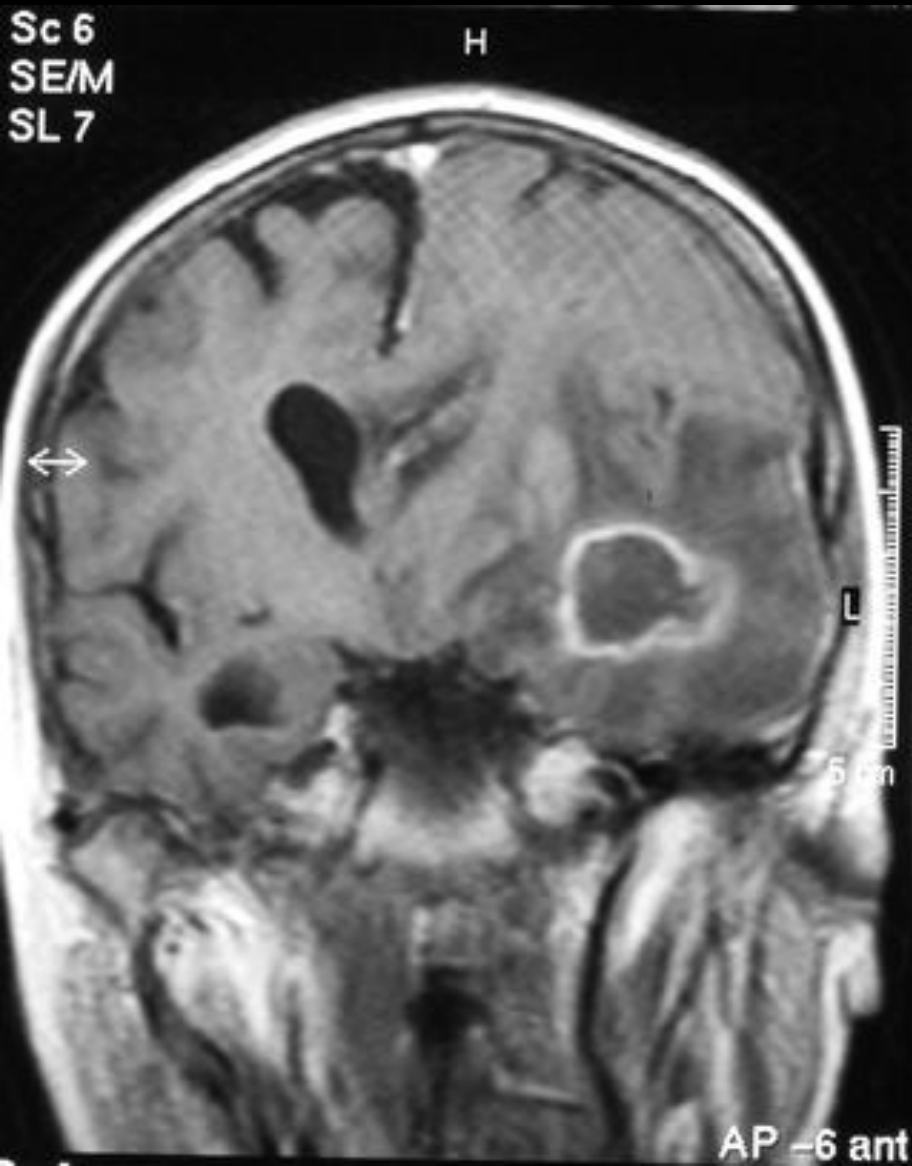
Right upper lobe mass with interval development of peripheral cavitation (*arrow*) or **air-crescent** sign.

Usefulness of molecular biology performed with formaldehyde-fixed paraffin embedded tissue for the diagnosis of combined pulmonary invasive mucormycosis and aspergillosis in an immunocompromised patient

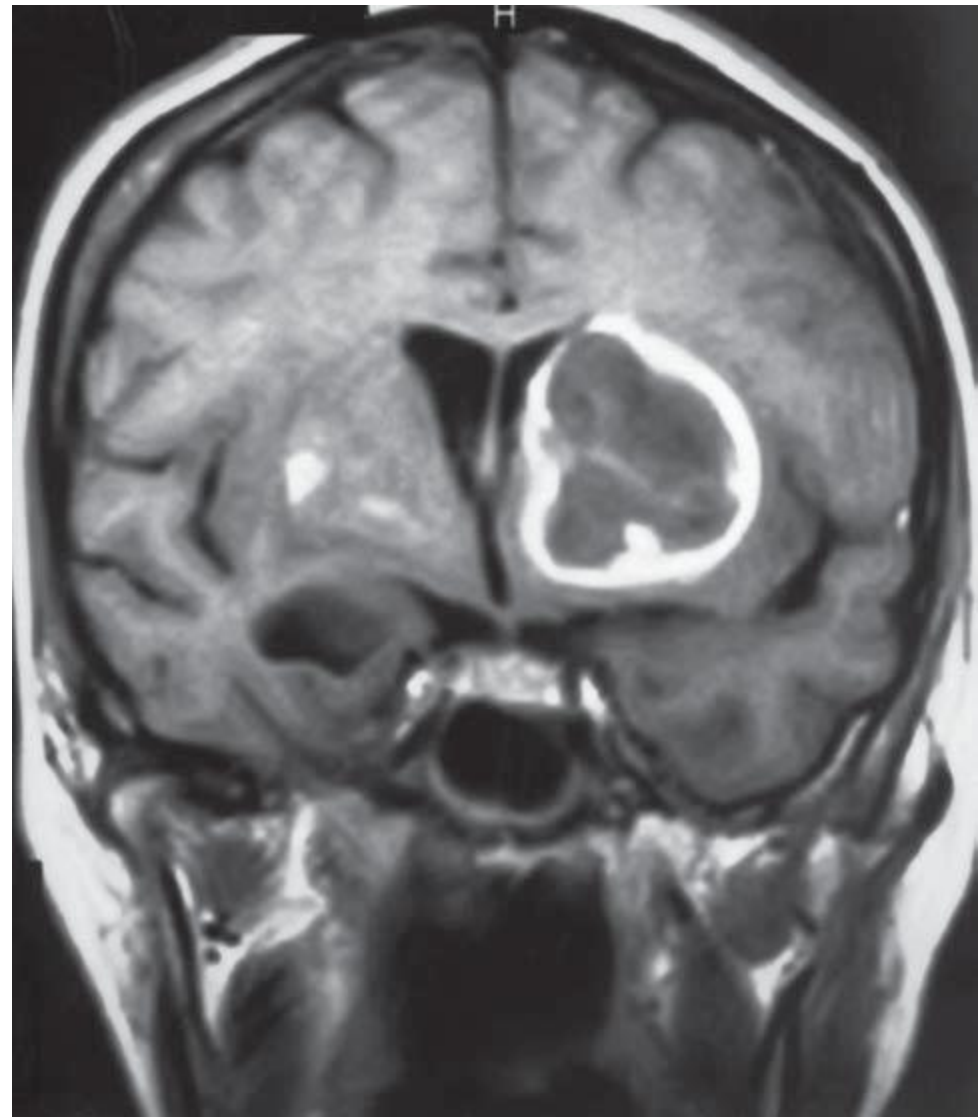
Véronique Hofman^{1,2}, Abdelmajid Dhouibi¹, Catherine Butori¹, Bernard Padovani³, Martine Gari-Toussaint⁴, Dea Garcia-Hermoso⁵, Michèle Baumann⁶, Nicolas Vénissac⁷, Gieri Cathomas⁶, Paul Hofman^{1,2*}

Aspergillosis

Mucormycosis

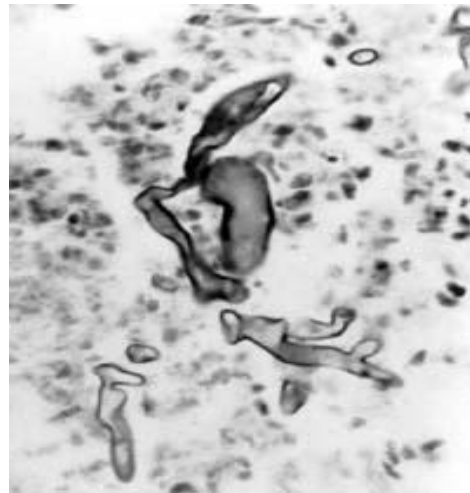

Συμπεράσματα

- Η κλινική εικόνα μουκορμύκωσης, ασπεργίλλωσης και άλλων διηθητικών μυκητιάσεων από υφομύκητες είναι παρόμοια
- Ο κλινικός πρέπει να έχει υψηλό δείκτη υποψίας σε άτομα με παράγοντες κινδύνου
- Πρέπει να χρησιμοποιούνται όλα τα διαθέσιμα διαγνωστικά μέσα.

Άμεση μικροσκόπηση

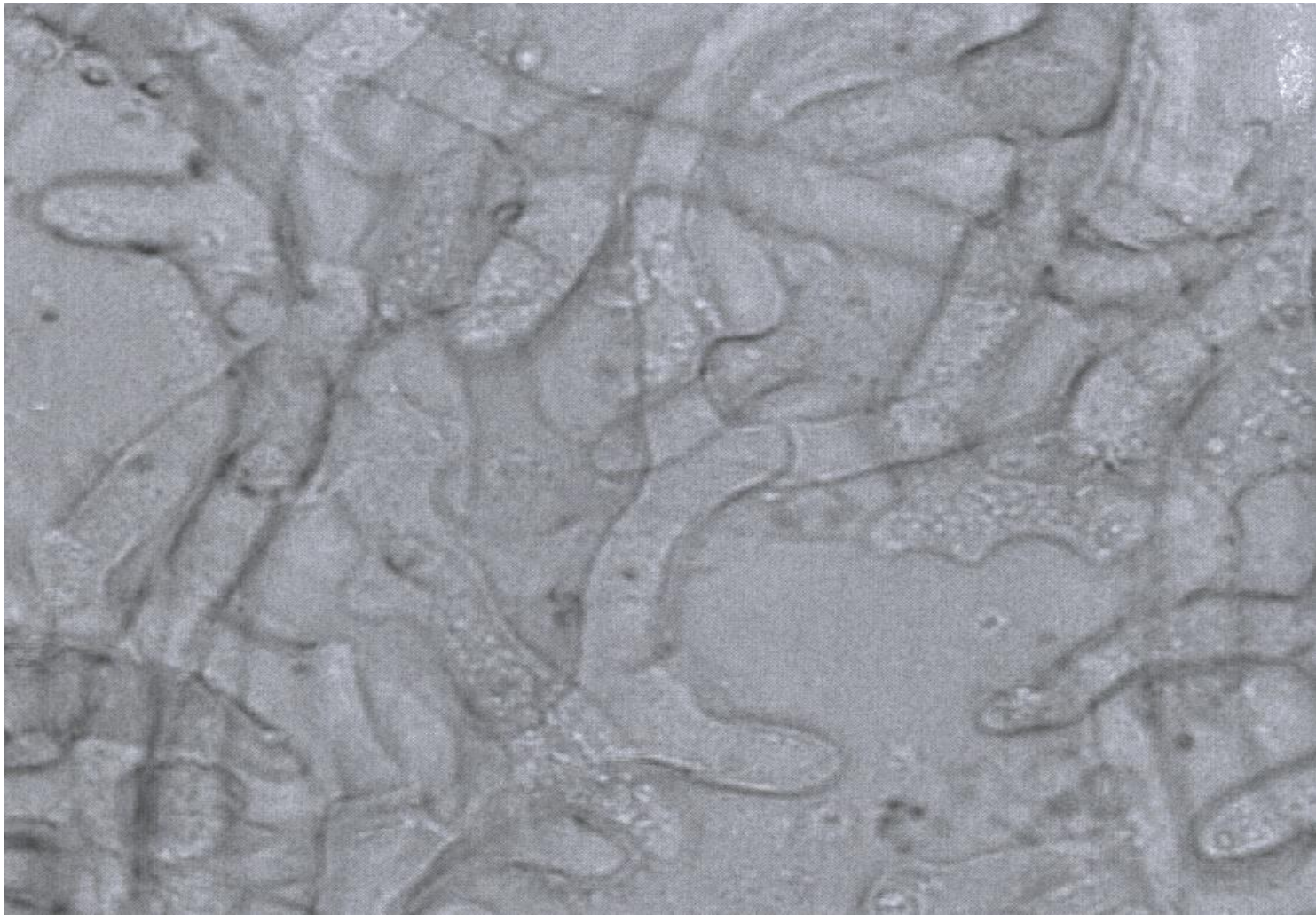
- ❖ Η ταχεία διάγνωση είναι πολύ σημαντική
- ❖ Υλικό από ρινικές κόγχες, ιγμόρεια, πτύελα ή υλικό βιοψίας, επεξεργάζεται με 10% ΚΟΗ

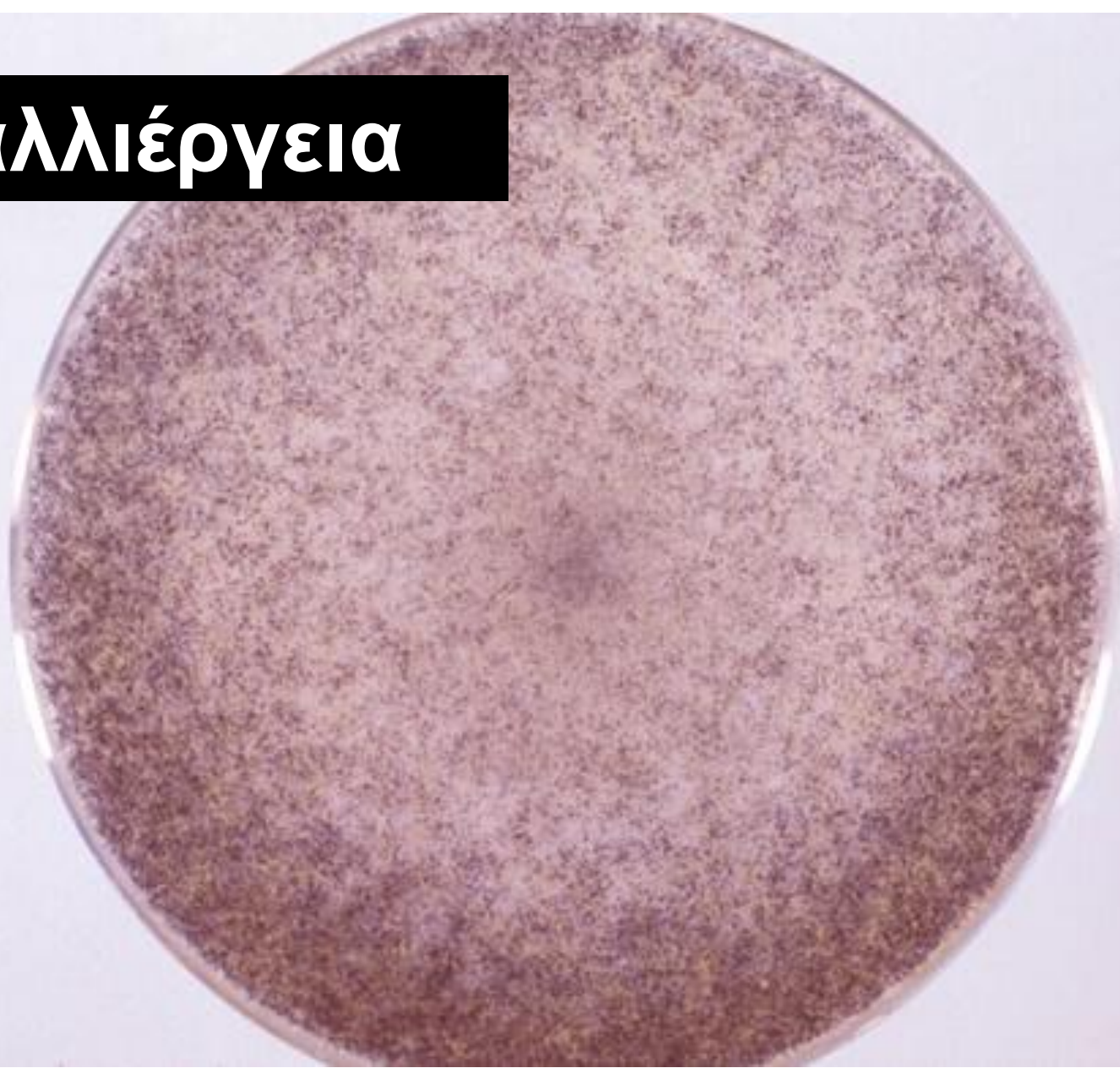
Άμεση μικροσκόπηση:

Πλατειές υφές, χωρίς διαφραγμάτια, που διακλαδίζονται σε ορθές γωνίες.

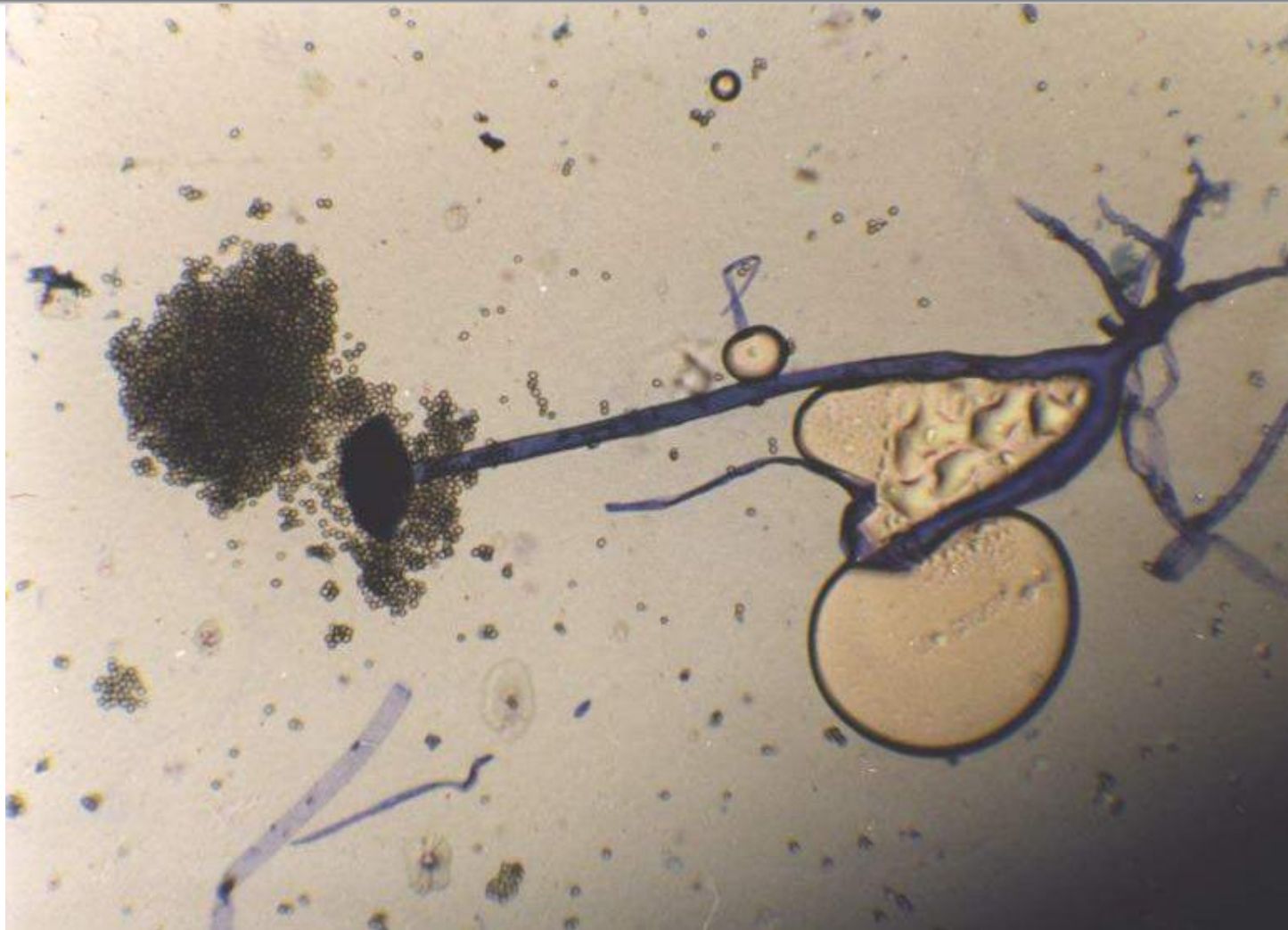

Καλλιέργεια

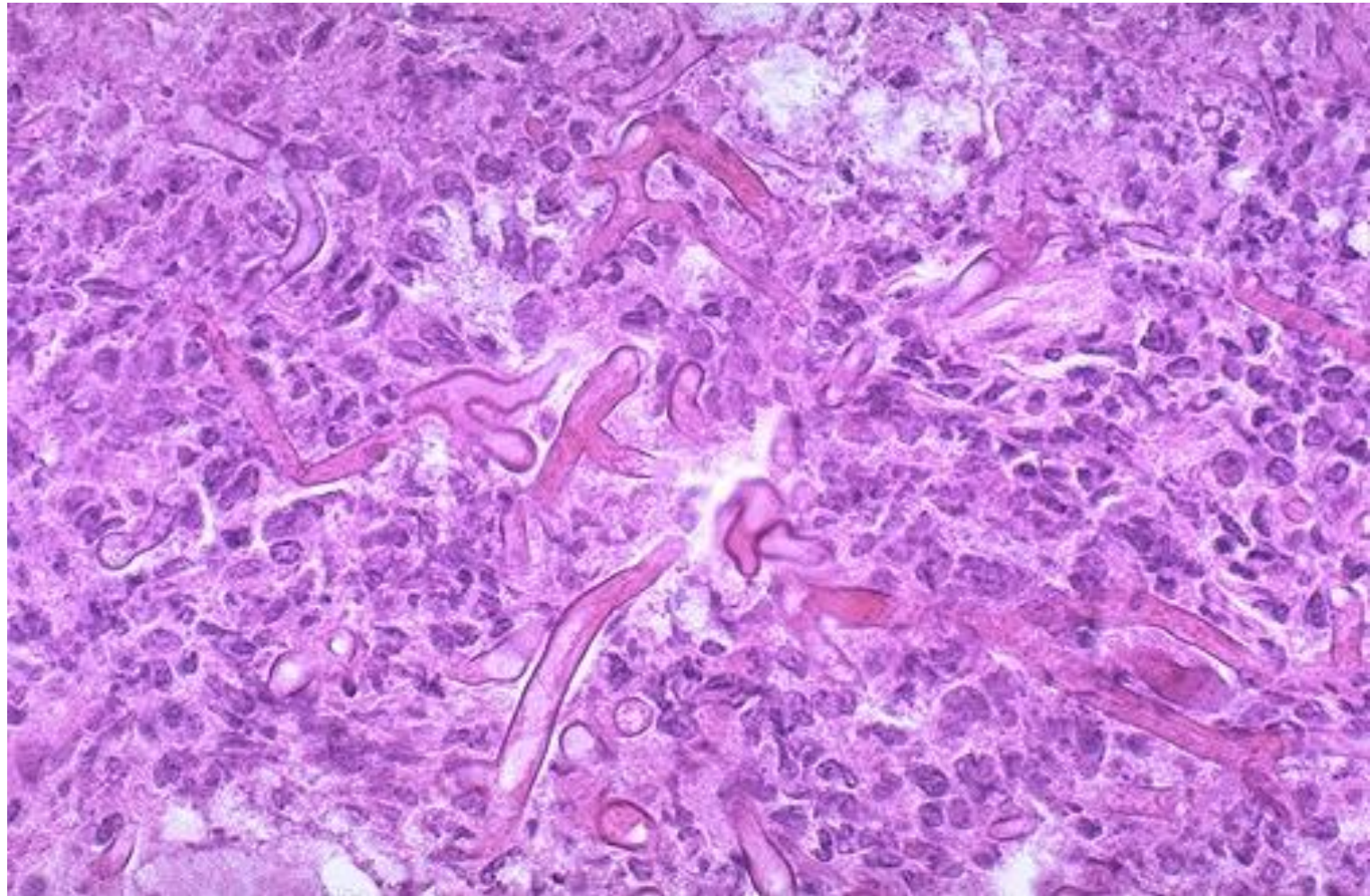
***Rhizopus oryzae* on Sabouraud's dextrose agar**

Culture: *Rhizopus* sp.

Ιστολογική εξέταση

Μοριακές μέθοδοι

- Σε στέλεχος που απομονώθηκε στην καλλιέργεια για ταυτοποίηση
- Σε δείγμα ιστού για ανίχνευση

Θεραπεία μουκορμύκωσης

- Εξαρτάται από την εστία της λοίμωξης
  1. Αντιμετώπιση των παραγόντων κινδύνου
  2. Χειρουργική προσέγγιση
  3. Φαρμακευτική αγωγή

Φαρμακευτική αγωγή

- **Δεοξυχολική αμφοτερικίνη Β:** για πολλά χρόνια το μόνο διαθέσιμο φάρμακο
- **Λιπιδιακές μορφές αμφοτερικίνης Β**
- **Ποσακοναζόλη**

- **Ισαβουκοναζόλη**

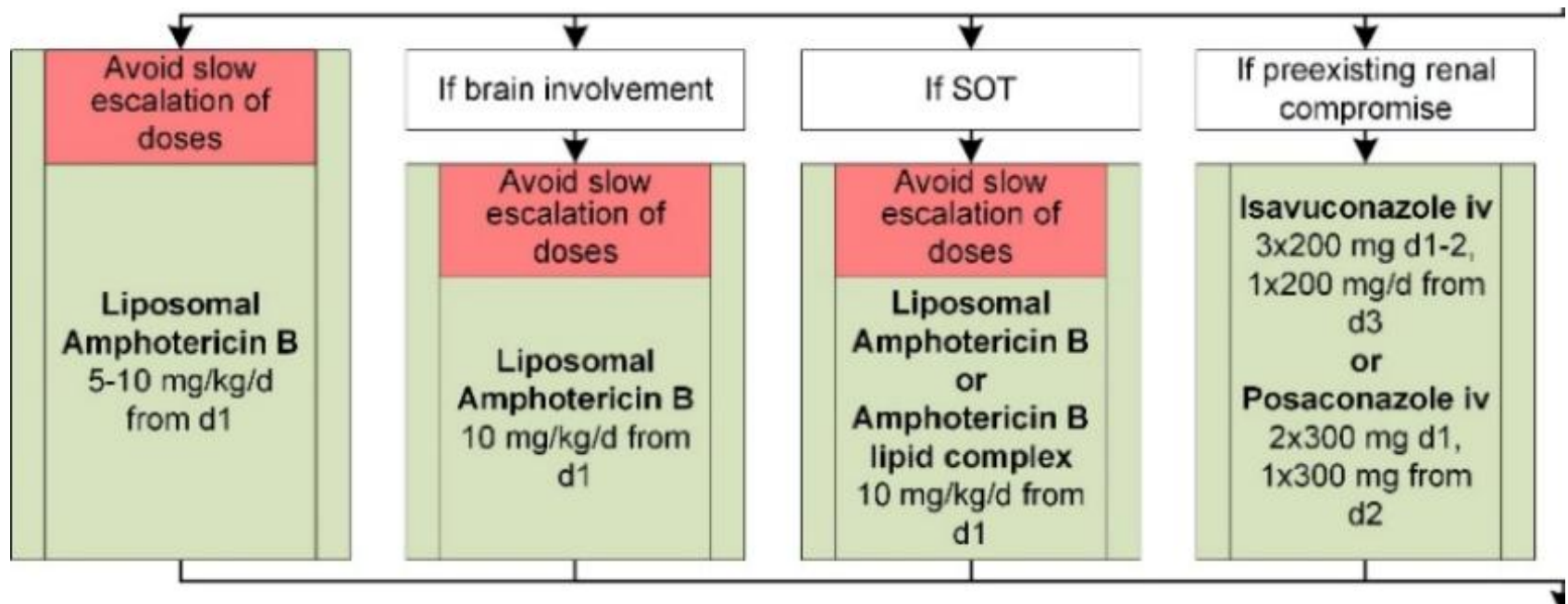
Αντιμυκητιακή αγωγή

- Αμφοτερικίνη Β το φάρμακο εκλογής
- Προτιμώνται λιποσωμική αμφο- Β (AmBisome) και λιπιδιακή αμφο-Β (Abelcet) διότι με αυτές μπορούν να χορηγηθούν υψηλές δόσεις.
- Δόση AmBisome: 5-10 mg/kg/ΒΣ
- Διάρκεια θεραπείας: Δεν έχει αποσαφηνισθεί. Τουλάχιστον 6 εβδομάδες.

Αντιμυκητιακή αγωγή

- Από τις αζόλες, δραστικότητα έναντι Mucorales έχουν η ποσακοναζόλη και η ισαβουκοναζόλη
- Χρησιμοποιούνται σαν θεραπεία δεύτερης γραμμής
- Οι εχينوκανδίνες έχουν πτωχή δραστικότητα

Global guideline for the diagnosis and management of mucormycosis: an initiative of the European Confederation of Medical Mycology in cooperation with the Mycoses Study Group Education and Research Consortium

Legend:
 strongly recommended
 moderately recommended
 marginally recommended
 recommended against

COVID-19 associated mucormycosis (CAM)

COVID-19 και μυκητιάσεις

- Μυκητιάσεις σε COVID οφείλονται σε:
  - *Aspergillus, Candida*
  - Mucorales
  - *Saccharomyces*
  - *Fusarium*
  - *Pneumocystis jirovecii*

M. Hoenigl. Clinical Infectious Diseases® 2021;73(7):e1645–8

CAM: αναδυόμενη λοίμωξη

- Το 2020, ενώ αυξάνονταν οι δημοσιεύσεις για CAPA, δεν είχε αναφερθεί καμία ακόμα για μουκορμύκωση σχετιζόμενη με COVID-19 (CAM)
- 6 Απριλίου 2020: Gangneux et al. δημοσίευσαν

Editorial

Invasive fungal diseases during COVID-19: We should be prepared

- ❖ Στις 12 Αυγούστου 2020 υποβλήθηκε η πρώτη πιθανώς δημοσίευση CAM

Mucormycosis with orbital compartment syndrome in a patient with COVID-19

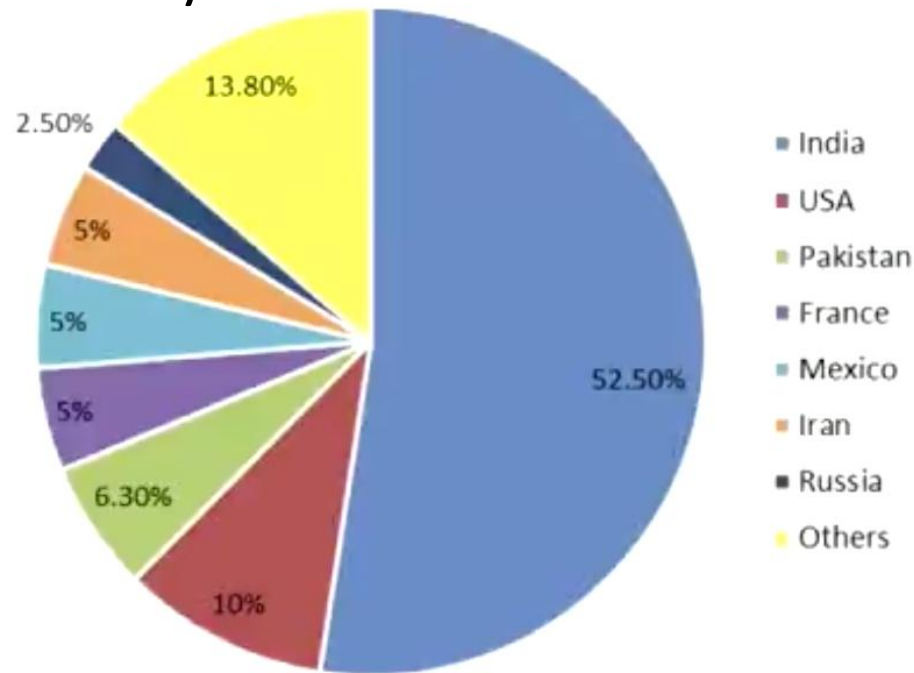
Amanda Werthman-Ehrenreich

Department of emergency Medicine, University at Buffalo, 77 Goodell St, Suite 340, Buffalo, NY 14203, United States of America

The Emergence of COVID-19 Associated Mucormycosis: Analysis of Cases From 18 Countries

80 cases (March and April 2020)

Mortality 49%, driven particularly by those with pulmonary or disseminated mucormycosis and those with cerebral involvement.

Hoenigl et al. 2021, <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3844587>

Epidemiology and Pathophysiology of COVID-19-Associated Mucormycosis: India Versus the Rest of the World

V. Muthu, et al. Mycopathologia, 2021

- Ανασκόπηση CAM μέχρι 21^η Ιουνίου 2021
- 275 περιστατικά (233 από Ινδία, 42 από τις άλλες χώρες)
- Διαβήτης πιο συχνός στην Ινδία (66.1% vs. 54.8%)
- Αιματολογικές κακοήθειες πιο συχνές στις άλλες χώρες
- Μη σωστή χρήση κορτικοστεροειδών πιο συχνή στην Ινδία ($P=0.001$)
- Ρινο-οφθαλμική και ρινεγκεφαλική μορφή το 89% στην Ινδία, ενώ στις άλλες χώρες 64% ($P=0.001$)
- Θνητότητα 36.5% στην Ινδία, 61.9% στις άλλες χώρες ($P=0.002$)

The recent mucormycosis storm over Indian sky

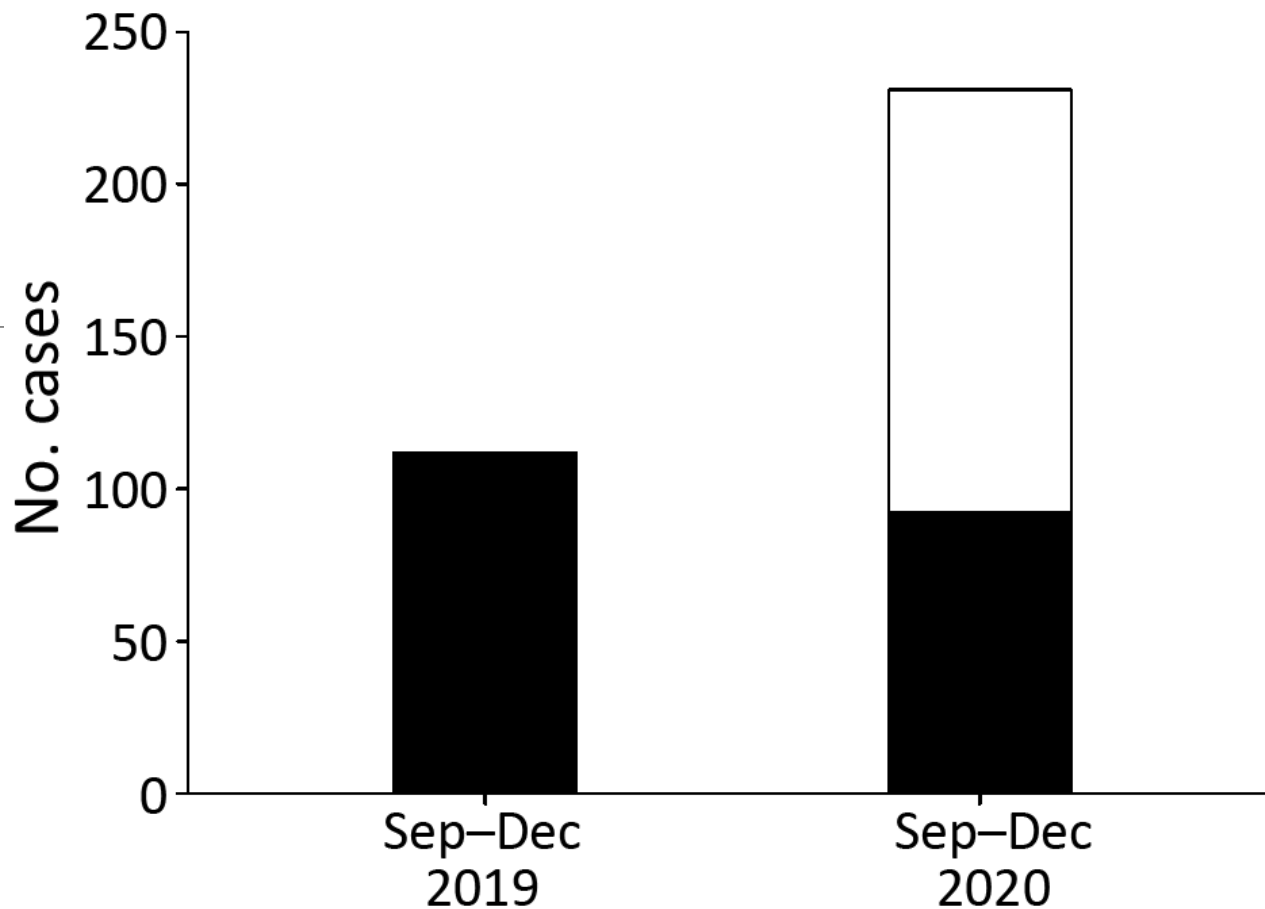
Indian Journal of Medical Microbiology 39 (2021) 269–270

Arunaloke Chakrabarti

- Η μουκορμύκωση στην προ-COVID εποχή ήταν 70 φορές πιο συχνή στην Ινδία απ'ότι στον ανεπτυγμένο κόσμο
- Τώρα όμως, η επίπτωση της CAM είναι τεράστια
- Η μουκορμύκωση πρέπει πλέον να δηλώνεται στην Ινδία
- Μέχρι τις 3 Αυγούστου 2021 είχαν δηλωθεί στην διαδικτυακή πύλη της κυβέρνησης 47.508 κρούσματα

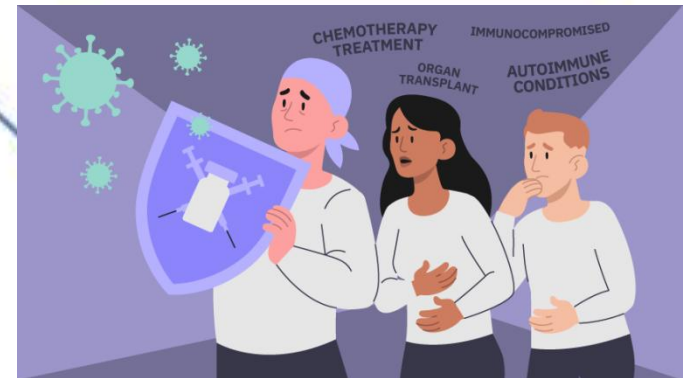
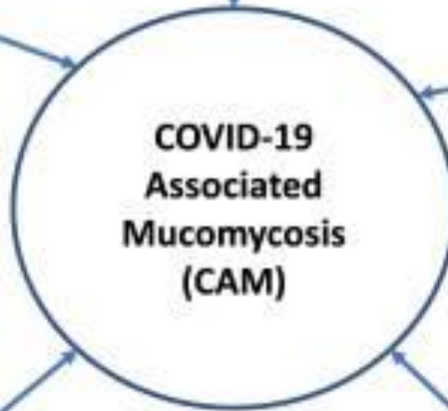
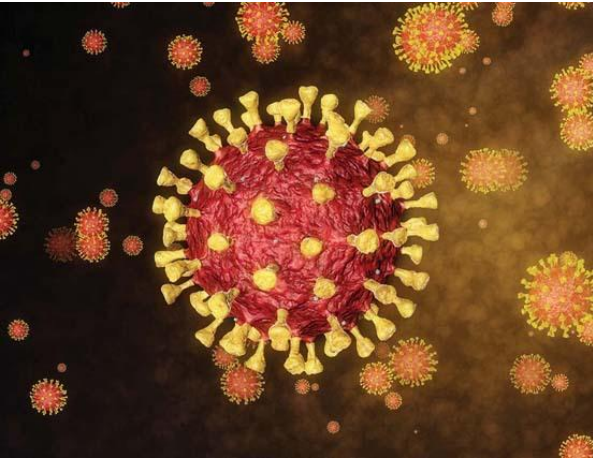
<https://governmentstats.com/mucormycosis/index.html>

Mucormycosis cases in 10 health centers, India. White bar section indicates (CAM); black bar sections indicate non-CAM cases. During 2019, **112 cases** of mucormycosis were detected, but a total of 231 cases, **92 non- CAM and 139 CAM**, were detected in 2020.

Παράγοντες κινδύνου για CAM

COVID-19 και Διαβήτης: Μια πολύπλοκη σχέση

- Οι διαβητικοί ασθενείς με COVID έχουν μεγαλύτερη θνητότητα
- Σημαντικό ποσοστό ασθενών με COVID (14.4% σε μια μετα-ανάλυση) παρουσιάζουν διαβήτη για πρώτη φορά

Diabetes Obes Metab. 2021;23:870–874

MONASH
University

Ο SARS-CoV-2 μολύνει τα β κύτταρα του
παγκρέατος και προκαλεί διαταραχή στη
λειτουργία τους

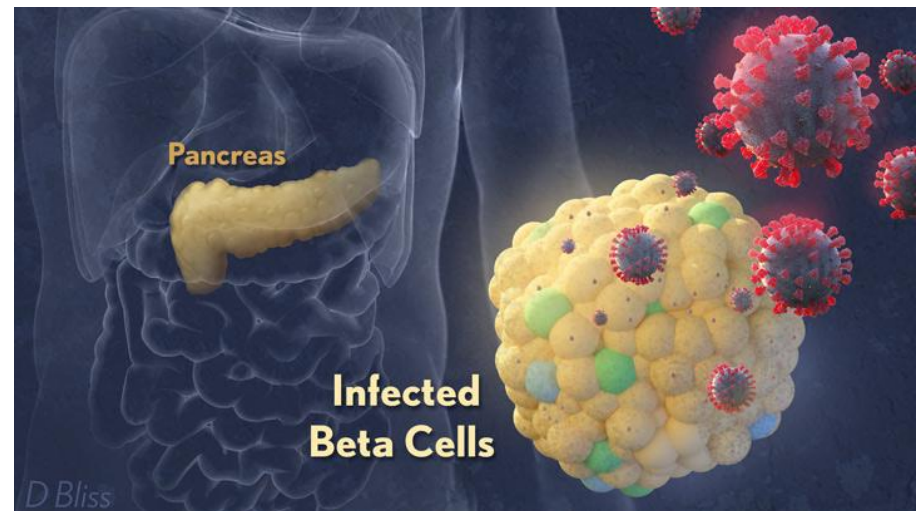
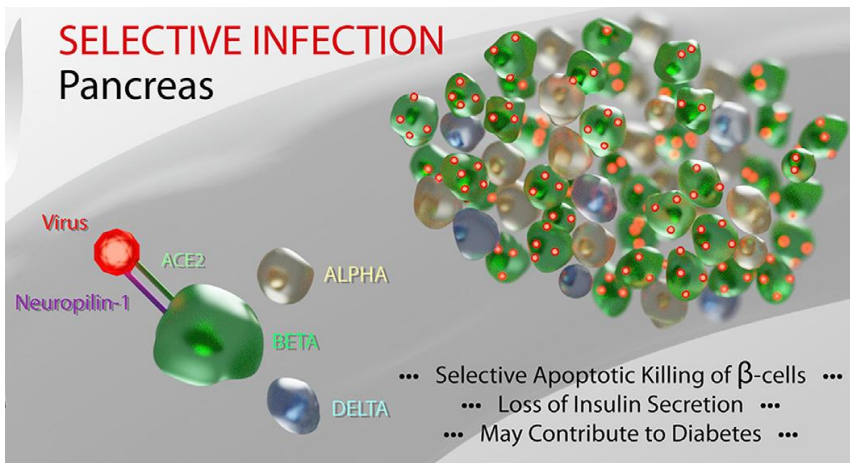
Acta Diabetol (2010) 47:193–199
DOI 10.1007/s00592-009-0109-4

ORIGINAL ARTICLE

**Binding of SARS coronavirus to its receptor damages islets
and causes acute diabetes**

- Ο ιός SARS-CoV-2 συνδέεται με τον υποδοχέα **Angiotensin-Converting Enzyme 2 (ACE2)** για να εισέλθει στα κύτταρα του οργανισμού.
- Οι πρωτεΐνες **TMPRSS2 (Transmembrane protease serine 2)** και **νευρολιπίνη 1** συμμετέχουν
- Τα β κύτταρα, καθώς και άλλα κύτταρα του παγκρέατος, εκφράζουν αυτές τις πρωτεΐνες

Κορτικοστεροειδή

- Στη μελέτη των Patel et al. **78.1%** έλαβαν **κορτικοστεροειδή** και 60.3% με λάθος ενδείξεις ή με υπερβολικά υψηλή δόση

Indian Journal of Medical Microbiology 39 (2021) 269–270

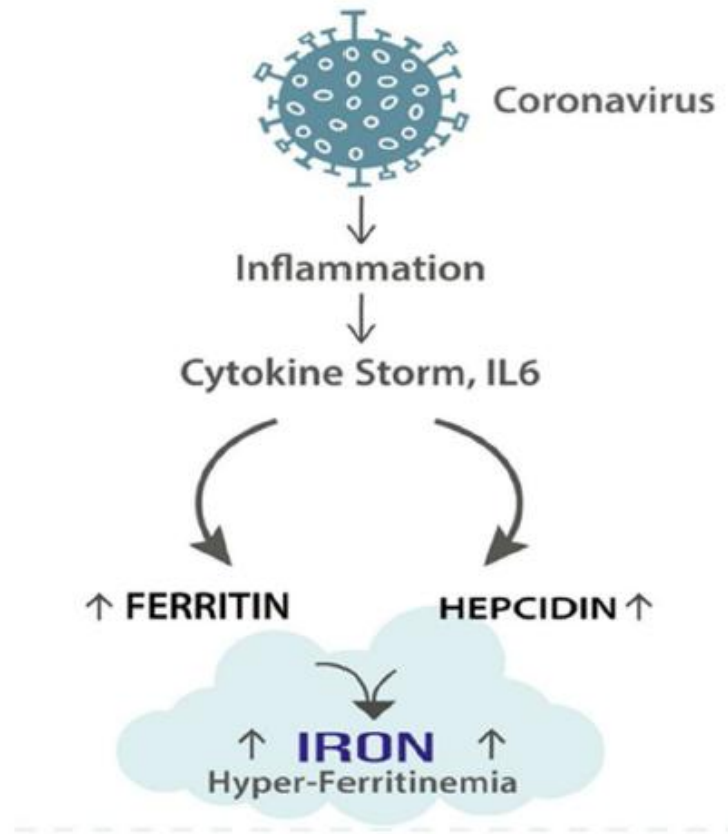
- Σε μελέτη 2826 ασθενών με ρινεγκεφαλική CAM, **87%** των ασθενών έλαβαν κορτικοστεροειδή (21% για >10 ημέρες), ενώ μόνο 57% χρειάζονταν υποστήριξη με οξυγόνο για τη λοίμωξη COVID-19

Indian Journal of Ophthalmology 2021; 69:1670-92

Ο SARS-CoV-2 διαταράσσει τον μεταβολισμό του σιδήρου

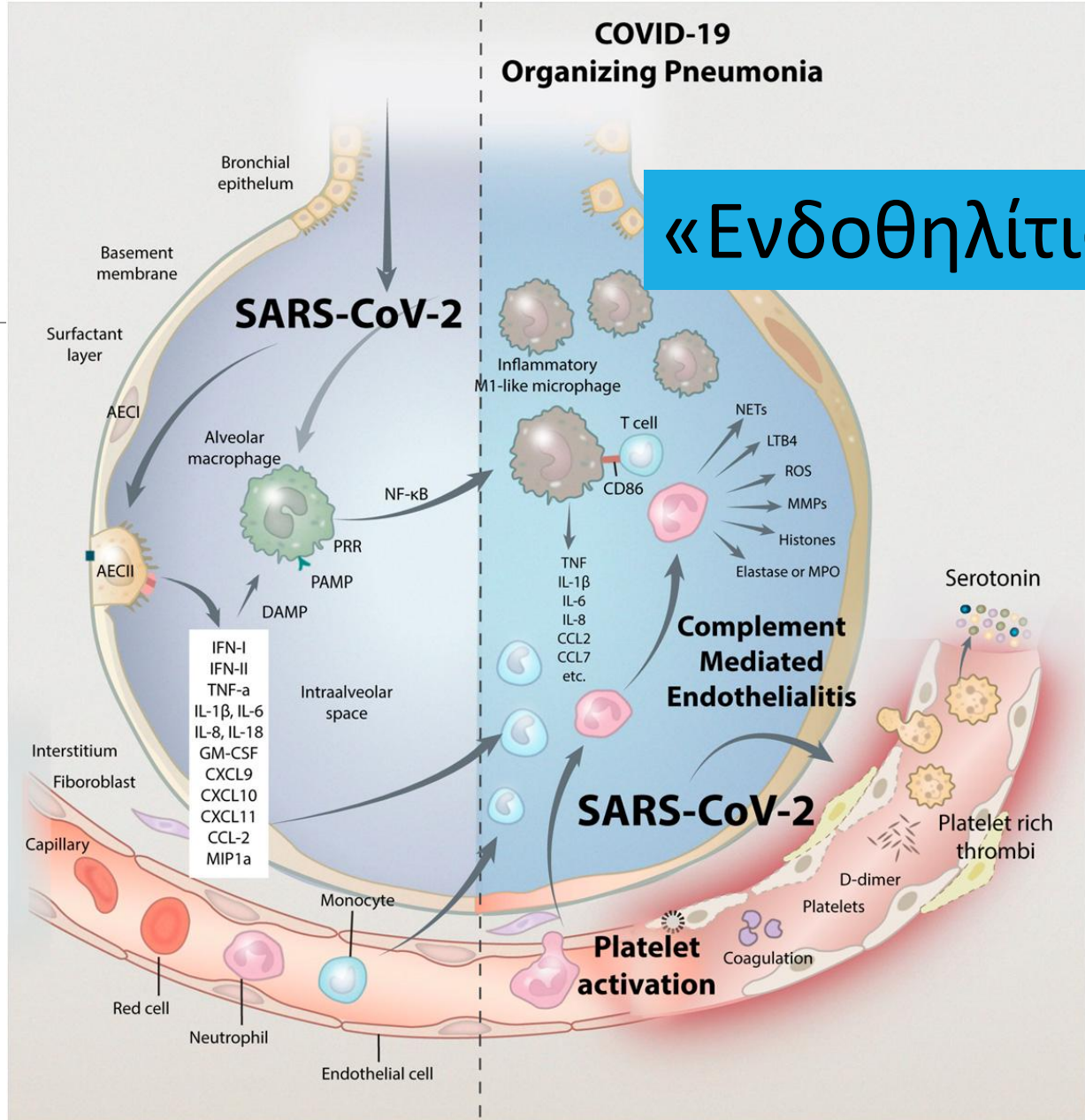
COVID-19 as part of the hyperferritinemic syndromes: the role of iron depletion therapy

Carlo Perricone¹ • Elena Bartoloni¹ • Roberto Bursi¹ • Giacomo Cafaro¹ • Giacomo Maria Guidelli² • Yehuda Shoenfeld^{3,4,5} • Roberto Gerli¹

- Αυξημένη έκλυση φερριτίνης ως αντίδραση στη φλεγμονή
- Αυξάνεται και ο ελεύθερος σίδηρος στον ορό
- Η ενεργοποίηση των μακροφάγων και η αυξημένη έκλυση IL-6 συμβάλλουν στην «υπερφερριτιναιμία»
- Η αυξημένη φερριτίνη μέσα στα κύτταρα προκαλεί έκλυση ελεύθερων ριζών, οι οποίες προκαλούν βλάβες στους ιστούς και αυξάνουν τον ελεύθερο σίδηρο στο αίμα

**COVID-19
Organizing Pneumonia**

«Ενδοθηλίτις»

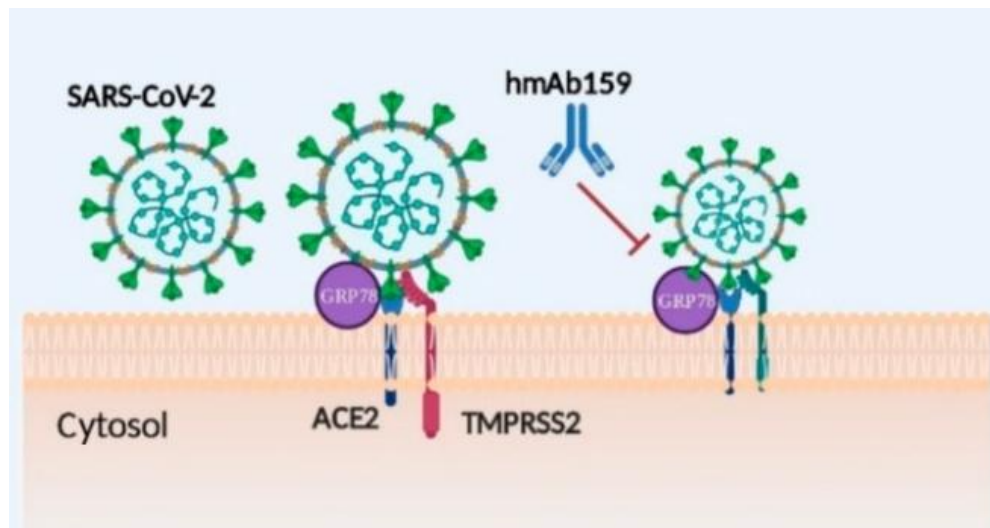
COVID-19-induced endotheliitis: emerging evidence and possible therapeutic strategies

- Η απόπτωση που προκαλεί ο ιός προάγει την διαταραχή του ενδοθηλιακού φραγμού, με
- Ενδιάμεσο οίδημα και αυξημένα κυκλοφορούντα ανοσοκύτταρα
- Αποτέλεσμα: ευρεία δυσλειτουργία ενδοθηλίου, ενεργοποίηση αιμοπεταλίων και μηχανισμού πήξης, φλεβική και αρτηριακή θρόμβωση

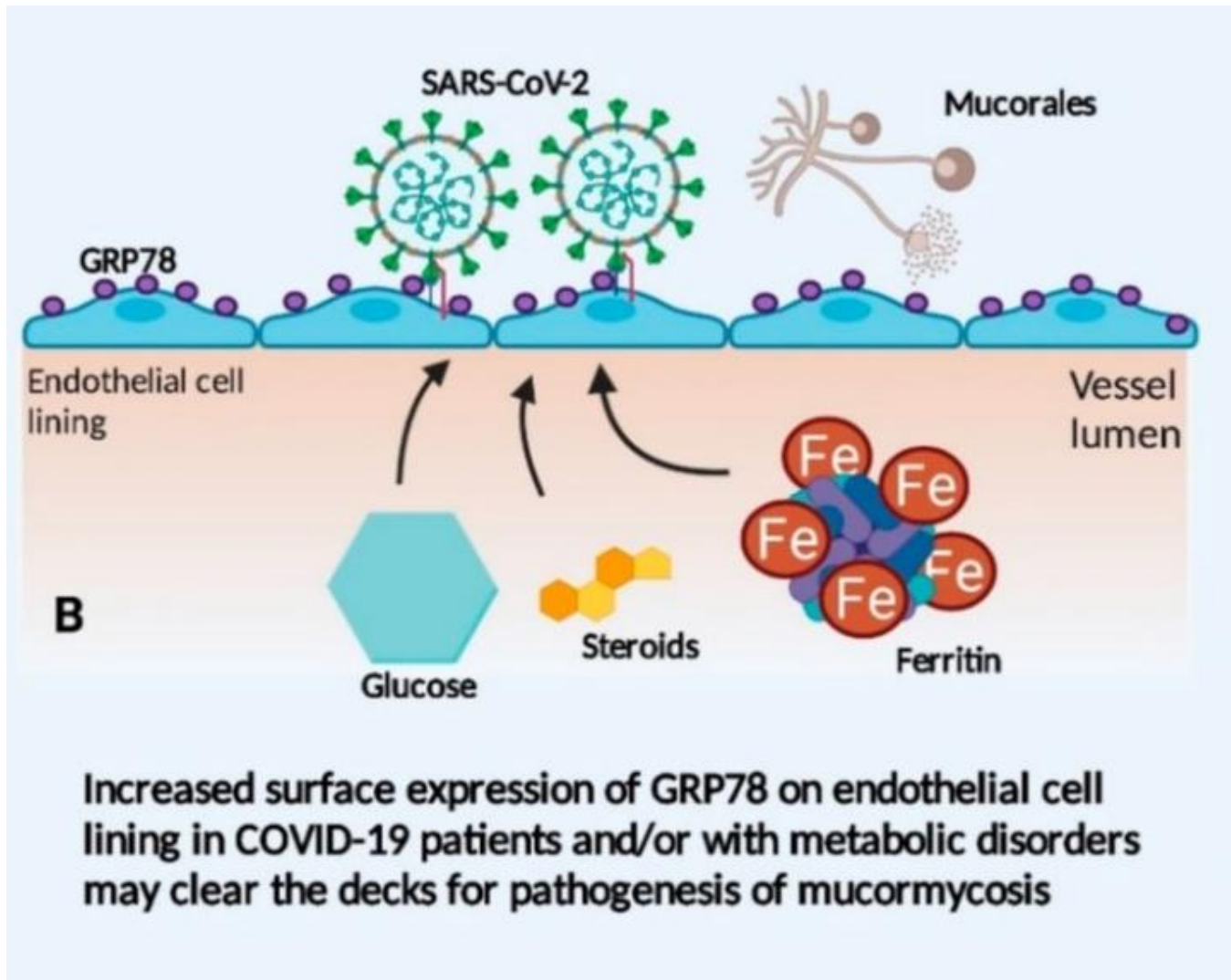
High GRP78 levels in Covid-19 infection: A case-control study

Life Sciences 265 (2021) 118781

- Ο SARS-CoV-2 συνδέεται με τον υποδοχέα ACE2 στα ενδοθηλιακά κύτταρα
- Η πρωτεΐνη GRP78 δρα ως συν-υποδοχέας για την αναγνώριση της πρωτεΐνης-ακίδας του κορωνοϊού
- Έχει διαπιστωθεί αυξημένη συγκέντρωση GRP78 στον ορό σε ασθενείς με λοίμωξη COVID-19

Η αυξημένη έκφραση GRP78 στην επιφάνεια των ενδοθηλιακών κυττάρων και/ ή οι μεταβολικές διαταραχές, διευκολύνουν την είσοδο μυκορμυκήτων στα αγγεία

Συμπεράσματα

- Η διήθηση του μουκορμύκητα στα αγγεία είναι αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης της GRP78 του ενδοθηλίου και του CotH3 του μύκητα
- Οι παράγοντες που οδηγούν σε αύξηση των GRP78 και CotH3 είναι η διαβητική κετοξέωση, η υπεργλυκαιμία, η ενδοθηλίτις, ο αυξημένος σίδηρος ορού, η συστηματική φλεγμονή και η φερριτίνη
- Όλοι οι ανωτέρω παράγοντες συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με τον ιό SARS-CoV-2

Συμπεράσματα

- Σε ασθενείς με COVID-19 που είναι βαρέως πάσχοντες, θα πρέπει να τίθεται και η μυκητίαση στην διαφορική διάγνωση, αν εμφανισθούν:
  - ❖ Νέα διηθήματα στην CT θώρακος
  - ❖ Μικροβιολογικά ή ορολογικά ευρήματα
  - ❖ Αιμόπτυση
  - ❖ Πυρετός που επιμένει
  - ❖ Ήχος τριβής στον θώρακα
  - ❖ Επιδείνωση αναπνευστικής ανεπάρκειας

Συμπεράσματα

- Σε **διαβητικό** ασθενή με COVID θα πρέπει
  - ❖ Να γίνεται αυστηρός έλεγχος της γλυκόζης ορού
  - ❖ Να μην γίνεται άσκοπη ή παρατεταμένη χορήγηση κορτικοειδών
  - ❖ Να γίνεται προσεκτική παρακολούθηση για πιθανά σημεία και συμπτώματα από τα παραρρίνια και τους οφθαλμούς

Αναπάντητα ερωτήματα

---

1. Προκαλεί η λοίμωξη COVID-19 κάποια ανοσολογική διαταραχή ειδική για τα Mucorales;
2. Τι ρόλο παίζουν οι μεταλλάξεις (πχ δέλτα) στην ανοσία απέναντι στη μουκορμύκωση;
3. Υπάρχει κάποια γενετική προδιάθεση για μουκορμύκωση στον πληθυσμό της Ινδίας;
4. Ποιοί παράγοντες ευθύνονται από το περιβάλλον;